

Box 45184, 104 30 Stockholm
Telefon 010-788 50 00 • registrator.vs@ivo.se
www.ivo.se • Org.nr 202100-6537

Rättsenheten

Regeringskansliet
Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar över betänkandet SOU 2022:41 – Nästa steg – Ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer (Ert dnr S2020/16)

Sammanfattning

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) instämmer i utredningens bedömning och slutsatser i fråga om behovet av ökad kvalitet och jämlikhet i vården och omsorgen för äldre personer. IVO ser även positivt på de förslag till förändringar av lagstiftningen som framgår av betänkandet.

IVO:s tillsyn visar allvarliga brister i den vård och behandling som ges till äldre personer som bor på särskilda boenden för äldre (SÄBO). Tillsynen utgör ett viktigt instrument för staten att agera mot oacceptabla risker och brister. Ett tydligt regelverk är en viktig grund för tillsynen. IVO konstaterar dock att de brister som observeras i tillsynen i hög utsträckning synes vara kopplade till förmågan att efterleva regelverket, snarare än avsaknad av relevanta regler. IVO vill därför understryka vikten av att ett arbete med att förbättra förutsättningarna sker på bred front. Den påbörjade omställningen till nära vård är en viktig förutsättning.

IVO lämnar följande kommentarer.

7.3.2 Lagens tillämpningsområde beskriver vad som utgör äldreomsorg

Den nya lagen ska enligt 2 § gälla utöver bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453), SoL, och inte innebära någon inskränkning av rättigheter som en person kan ha enligt någon annan lag. Enligt IVO riskerar det dock att bli en gränsdragningsproblematik kring vilka personer under 65 år som ska omfattas av äldreomsorgslagen (se avsnitt 7.3.3). Därmed finns en risk att kommunerna kommer att göra olika tolkningar och tillämpa den nya lagen på olika vis. IVO befarar också att en tolkningsproblematik kan uppstå kring vilka av lagens paragrafer som personer under 65 år ska omfattas av.

IVO anser att detta behöver tydliggöras i det fortsatta arbetet.

Nedan följer ytterligare några exempel på otydligheter som IVO uppmärksammat.

8 och 12 §§ äldreomsorgslagen

Av 12 § äldreomsorgslagen följer att den som har beviljats bistånd i form av boende i en sådan särskild boendeform som avses i 8 § också ska ha rätt att kunna sammanbo med en make eller sambo som man tidigare varaktigt har sammanbott med. Av 8 § följer att socialnämnden ska verka för att personer som omfattas av 1 § första stycket denna lag får goda bostäder och att kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för personer som behöver särskilt stöd och omfattas av 1 § första stycket i lagen. Av författningskommentaren till 8 § framgår att kommunens ansvar utifrån 8 § inte omfattar personer som inte fyllt 65 år, men att dessa personer dock kan komma att omfattas av äldreomsorgslagens bestämmelser i enlighet med 1 § andra stycket äldreomsorgslagen och t.ex. få bistånd i form av ett sådant boende.

IVO menar att författningskommentaren till 8 § skulle kunna leda tanken till att man inte skulle ha rätt att sammanbo med sin partner om man omfattas av lagen men är under 65 år. Om det inte är det som menas föreslår IVO att det vore bättre att endast hänvisa till ”de personer som har bedömts omfattas av lagen” och inte specifikt till de som omfattas av 1 § första stycket.

19 § äldreomsorgslagen

Stöd till anhöriga och andra närstående regleras närmare i 19 § i den föreslagna lagen. Där anges att socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar eller stödjer en närstående som omfattas av 1 § första stycket i lagen, dvs. personer som är över 65 år. Av betänkandet framkommer att bestämmelsen omfattar personer som fyllt 65 år, och att yngre personer kan omfattas av motsvarande bestämmelse i SoL. IVO ställer sig frågande till varför paragrafen inte gäller för alla som bedömts omfattas av äldreomsorgslagen.

Det är inte heller helt tydligt vad som avses utifrån att det i 1 § tredje stycket äldreomsorgslagen anges att lagen innehåller bestämmelser om socialnämndens ansvar för stöd och information till anhöriga och andra närstående till personer som omfattas av lagen, dvs. anhöriga både till de personer som är över 65 och under 65 år.

IVO anser att personer som omfattas av den nya lagen bör omfattas av alla delar i den och att det inte finns skäl att reglera stödet till anhöriga på olika sätt beroende på om personen som omfattas av lagen är under eller över 65 år. IVO föreslår därför att hänvisningen i 19 § till första stycket i 1 § utgår.

7.3.13 Uppföljning för kvalitetsutveckling

Utredningen föreslår att socialnämnden senast den 1 mars varje år ska upprätta en kvalitetsberättelse för äldreomsorgen. I betänkandet hänvisas till ett allmänt råd i 7 kap. 1 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete där det rekommenderas att den som bedriver socialtjänst upprättar en kvalitetsberättelse. I nuvarande förslag läggs dock ansvaret på att upprätta kvalitetsberättelsen på kommunen (socialnämnden) i egenskap av huvudman. Även om kommunen alltid kommer att vara ytterst ansvarig som huvudman för socialtjänsten så anser IVO att ansvaret för att upprätta

kvalitetsberättelsen istället bör ligga på den som faktiskt bedriver socialtjänsten, i likhet med vad som anges i de allmänna råden. Även om kommunerna kan ställa krav på enskilda utförare att ha ett systematiskt kvalitetsarbete i enlighet med SOSFS 2011:9 blir det tydligare för enskilda utförare vad de har för skyldigheter om det stadgas i lag. Kommunen kan därefter åläggas skyldighet att upprätta en sammanställd kvalitetsberättelse med utgångspunkt i kvalitetsberättelser och patientsäkerhetsberättelser. Alternativt kan den enskilda verksamheten genom lagen åläggas att bistå kommunen med det underlag som kommunen behöver för att kunna upprätta en kvalitetsberättelse. IVO befarar att kommuner som lagt ut mycket av sin verksamhet på privata aktörer annars kan riskera att stå utan underlag om inte de privata aktörerna bistår med sina kvalitetsberättelser, och kommunen får då ingen samlad bild av kvaliteten i äldreomsorgen. Med den föreslagna regleringen riskerar upprättandet av kvalitetsberättelser bli avhängigt kommunens förmåga att teckna tydliga avtal med utförarna.

7.3.14 Ledarskap

IVO konstaterar utifrån iakttagelser i tillsynen att kompetensen hos första linjens chefer är viktig. Därför är det särskilt viktigt att arbetsgivaren noga säkerställer att första linjens chefer har den kompetens som krävs för att leda verksamheten.

7.3.15 Personal, bemanning och kompetens

I 21 § beskrivs att det ska finnas ”den personal som behövs”, vilket är jämförbart med 3 kap. 3 § andra stycket SoL där det framgår att det för utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska finnas ”personal med lämplig utbildning och erfarenhet”. Ur ett tillsynsperspektiv gör formuleringar som dessa det svårt att gå fram med skarpare beslut som t ex förelägganden där det ställs höga krav på att IVO specificerar vilka brister verksamheten ska åtgärda. Därför anser IVO att det även gällande denna paragraf vore önskvärt med ett förtydligande, och att detta skulle kunna göras i kommande NOK.

Övriga synpunkter

Behovet av en utredning rörande samtycke

IVO instämmer med utredningens bedömning att ett tydligare regelverk avseende personer med nedsatt beslutsförmåga behöver utredas. IVO ser behovet bland annat utifrån den ökande användningen av tekniska lösningar inom äldreomsorgen vilka i dagsläget kräver ett uttryckligt samtycke från den enskilde.

Behov av strategiskt stöd avseende rehabilitering

IVO vill betona vikten av ett strategiskt stöd för utveckling av kompetensområdet rehabilitering, inklusive indikatorer för uppföljning inom äldreomsorgen, mot bakgrund av de brister vi ser i tillsynen¹. IVO anser att regleringen av

---

¹ Vad har IVO sett 2018, s.31-33. Vad har IVO sett 2019, s. 47, 51-52

ledningsfunktionen kvalitetsansvarig för rehabilitering, som utredningen föreslår i kommunens primärvård i 2 § 4 kap. hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) respektive 6 a § 4 kap. hälso- och sjukvårdsförordningen (2017:80), är en nödvändig del för att mer rehabiliterande insatser särskilt ska kunna nå äldre personer.

Konsekvenser för IVO

Om utredningens förslag genomförs bedöms IVO:s förutsättningar att genom sitt uppdrag kunna bidra till positiva effekter i kvalitet och tillgänglighet av vård och omsorg för äldre personer förbättras. Som utredningen pekar på är tillsynen en viktig del i att nå målen för äldreomsorgen. Den föreslagna tydligare och skarpare styrningen och nationella ordningen för kvalitetsutveckling torde underlätta tillsynen, men samtidigt öka antalet anmälningar och behov av tillsynsinsatser, vilket i sin tur medför ökade kostnader som behöver beaktas vid beräkningen av de finansiella konsekvenserna.

Ytterligare en förutsättning för att IVO ska kunna bedriva en effektiv tillsyn är tillgång till nödvändiga datakällor med korrekt information. Det gäller generellt tillgång till nationella register med korrekt information, som t.ex. det som rör rapportering av patientrelaterade åtgärder inom den kommunala primärvården.

Vid beräkning av kostnaderna för IVO behöver även beaktas att en effektiv tillsyn innefattande användning av olika datakällor kräver en automatisering av inhämtande av uppgifter samt utveckling av analysverktyg. Denna grundläggande infrastruktur är under uppbyggnad och fortsatt utveckling krävs.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Sofia Wallström. I den slutliga handläggningen har tf avdelningschefen Anna-Karin Nyqvist, chefsjuristen Karin Lewin och enhetschefen Karin Hååg deltagit. Juristen Anna Sundberg har varit föredragande.

Inspektionen för vård och omsorg

Sofia Wallström

Anna Sundberg

Beslutet har godkänts elektroniskt den 15 november 2022.